

Quan Dostoievski era un altre

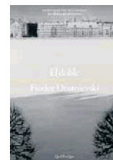
GETTY

DAVID VIDAL CASTELL

!Que n'és, d'injust, considerar Goliadkin, i la novel·la que protagonitza, *El doble*, com a menors en l'obra de Dostoievski (1821-1881) en comparació amb –posem per cas– *Crim i càstig*, *L'ídola* o *Els germans Karamàzov*! L'edició que en fa l'editorial mallorquina Quid Pro Quo resulta, contràriament, una aportació cabdal que ens permet enriquir els registres de l'escriptor rus en el seu dos-centè aniversari. *El doble* explora la història d'un funcionari grotesc i pretensions a qui tothom evita i de qui tothom s'enrija, fins i tot els criats, que topa amb una societat classista i asfixiant que l'exclou i l'humilia. La novel·la, aleshores, tomba cap al fantàstic o, si més no, cap a l'òmic, ja que Goliadkin està convençut d'haver topat amb un doble que és ell mateix.

Recuperar, doncs, *El doble* i fer-ho ara, deïem, és un encert. Ens pre-

senta un Dostoievski primerenc, que tot just ha publicat una novel·la, poc mesos abans aquell mateix any (1846), *Els pobres*, amb gran èxit. *El doble*, però, és un text de ressonàncies grotesques, còmiques, conduït per una veu narradora que cedeix sovint el timó al monòleg interior de l'ambivalent i dubitatiu Goliadkin, que ens regala paràgrafs i paràgrafs de discussions internes no sempre ben intel·ligibles, que fan pensar en un *stream of consciousness* joicià *avant-la-lettre*. La presència d'aquestes temptatives de psicorrelació comportava que no fos una novel·la fàcil per al públic i la crítica, que li retreia a més haver-se inspirat massa en Gógol. Dostoievski, però, hi explora, com sol fer, la feblesa, el classicisme i la misèria humana, però que ara en un registre que voreja la comèdia: la irrupció calamitosa de Goliadkin a la festa que celebra el seu cap –a la qual no havia estat invitat–, trepitjant peus, empenyent convidats, aterrint la filla de

EL DOBLE
FIODOR
DOSTOIEVSKI
EDITORIAL QUID
PRO QUO
TRAD. XÈNIA
DYAKONOVA
250 PÀG. / 20 €

l'amfitrió, és digna del Peter Sellers de la pel·lícula *La festa* (1968), de Blake Edwards.

Crisi de pura descomposició

També és un encert editar-la en aquests moments, com a homenatge als que senten el món com un lloc massa estrany. Quan Goliadkin és expulsat de la festa, sota una espessa tempesta de neu, se'ns presenta el moment en què descobreix el seu desdoblament. Notem que aquesta revelació s'origina en una crisi de pura descomposició del real ("ai, ¿què és el que m'està passant? (...) ¿és un somni, és real? ¿M'he tornat boig?") molt similar a la que senten Gregor Samsa o Joseph K., quan es lleva, el primer, i descobreix que és un insecte, o quan la burocràcia i el món mateix han esdevingut incomprendibles del tot, en el cas del segon. El lector dubta de la realitat del suposat doble com desconfia del narrador de *L'Horla* de Maupassant, també un conte pretensament fantàstic amb un ésser que només veu el protagonista. Que Nabokov considerés *El doble* l'única obra mestra de Dostoievski probablement té a veure amb aquesta capacitat, tan moderna, de posar en dubte el mateix concepte d'allò que és real i de proposar-ne una comprensió alternativa, no racional, com la que postulaven els simbolistes.

A banda de l'exploració del tema recurrent del doble, Dostoievski sembla parlar-nos sobretot als que el llegim des d'aquest segle narcisista i egolàtra. Avui com mai patim les conseqüències de viure en una cultura que, com deien Lévinas i Buber, s'ha edificat sobre un jo fort que converteix els altres en un somni (Descartes) o els considera una mera projecció pròpia (Fichte). Entenem, potser millor que ningú abans, des dels nostres filtres bombolla i les cambres d'eco, el deliri kafkià de Goliadkin, que empetiteix i converteix en ell mateix tot el que és *altre*. Pocs anys després, Arthur Rimbaud escriuria, qui sap si pensant en Goliadkin, que ell i cadascú de nosaltres som, precisament, *un altre*. ♦♦

OBRO FIL

MARINA ESPASA

Restaurants de llibres

Ho explicava molt bé Borja Bagunyà en una columna de la setmana passada arran de l'enèsima polèmica al "sector literari de la literatura catalana", que s'havia mostrat indignat (durant unes quantes hores, i a Twitter, tampoc no exagerem) per l'atorament del premi Pla a un presentador de telenotícies. Reclamava Bagunyà que els escriptors necessiten una conversa neta sobre el valor de les obres que escriuen perquè, com a creadors, estan obligats a dubtar-ne sempre. Necessiten una crítica independent i dura i, afegeixo jo, un sistema de premis literaris que no estigui basat en el cinisme.

Recordo fa molts anys un escriptor entrevistat a la televisió que va dir una cosa que va deixar tothom gelat: "Penseu que hi ha gent que s'hi presenta de debò, als premis literaris". Era una acusació més radical i menys ingènua del que semblava. Que se'n fa, de tota la gent que envia originals als premis? Sí, esclar, és gent que desconeix el funcionament del sistema, ja haurien de saber que no val la pena presentar-s'hi, aquestes convocatòries són una pantalla per a operacions editorials de fixatge d'autors d'altres editorials o per fidelitzar els propis, etcètera.

El discurs majoritari diu que aquesta és la manera de fer créixer el públic: una gran quantitat de persones que mai no comprarien un llibre compraran aquell gràcies a l'altaveu que suposa la cara conceduda, i així després potser passaran a altres llibres. Retòrica tardo-capitalista, foc d'encenalls. Aquesta mena de discursos són els que trenquen el pacte de confiança tàcit que hi hauria d'haver sempre entre creadors o productors i el públic.

Cada vegada que un lector no informat s'acosta a un llibre premiat i té una decepció (perquè això passa, aquests llibres arriben a les cases i són llegits), cada vegada que hi ha un desengany, es trenca una mica més el pacte implícit: és allò de no tornar més al restaurant que et va servir una carn passada. I una literatura com la catalana, amb els mil i un problemes de difusió, precarietat creativa i falta de prestigi típics de les literatures petites o minoritzades, no necessita aquesta mena d'ajudes per acabar d'aprimar-se. ♦♦

L'APARADOR

ARA

ASSAIG

Prou catatrofismes...
ENRIC GOMA
Destino

L'escriptor i divulgador lingüístic Enric Goma convidava a deixar els pronòstics funestos sobre el català i a avançar en la difusió de la llengua amb realisme i audàcia. I un dels aspectes que assenyalava que cal observar són les actituds i hàbits dels castellanoparlants, sovint els grans oblidats.

La caiguda
ALBERT CAMUS
Raig Verd

NOVEL·LA

Raig Verd continua la publicació de tota l'obra d'Albert Camus. Després de *L'home revoltat*, Anna Casassas ens acosta per primera vegada en català un dels clàssics de l'existencialisme i novel·la clau de la postguerra. Va ser publicada el 1956, un any abans que Camus fos guardonat amb el premi Nobel.

El capitalista simbólico
VALENTÍN ROMA
Perifèrica

NOVEL·LA

Doctor en història de l'art i filosofia, exfutbolista i director de La Virreina, Valentín Roma completa el seu retrat dels fills de l'extraradi amb aspiracions intel·lectuals. Des del seu pas per la universitat fins a la trobada amb les elits dels anys 90, passant pel sentiment de culpa: un relat dels desclassats.